

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (RP 190/2022 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- utskottsråd Päivi Salo, social- och hälsovårdsutskottet
- lagstiftningsråd Janina Groop-Bondestam, justitieministeriet
- lantråd Veronica Thörnroos, Ålands landskapsregering
- social- och hälsovårdsminister Annette Holmberg-Jansson, Ålands landskapsregering
- förvaltningschef John Eriksson, Ålands landskapsregering
- avdelningschef Bengt Michelsson, Ålands landskapsregering
- juris licentiat Sten Palmgren
- professor Janne Salminen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Olli Mäenpää.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om smittsamma sjukdomar ändras.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2023.

I motiven till lagstiftningsordningen bedöms lagförslaget med avseende på skyddet för privatlivet och Ålands självstyrelse.

Utlåtande GrUU 72/2022 rd

Lagförslagen kan enligt regeringens uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Det är dock motiverat att inhämta grundlagsutskottets utlåtande i frågan.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) I propositionen föreslås det att lagen om smittsamma sjukdomar ändras. Enligt propositionen ska det i lagen göras tekniska ändringar som föranleds av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Syftet med propositionen är inte att ingripa i lagstiftningens innehåll, med undantag för vissa nödvändiga ändringar till följd av social- och hälsovårdsreformen. Dessutom föreslås vissa andra tekniska ändringar i lagen.

(2) Social- och hälsovårdsutskottet har bett grundlagsutskottet yttra sig särskilt om huruvida övergångsbestämmelsen i utkastet till betänkande från social- och hälsovårdsutskottet är förenlig med grundlagen. I övergångsbestämmelsen föreslås det att de behöriga myndigheter som i landskapet Åland ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar hos människor fastställs enligt den lagstiftning som gällde vid ikraftträdandet av denna lag, tills något annat föreskrivs.

(3) Enligt 18 § 12 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet Åland med vissa undantag lagstiftningsbehörighet i fråga om hälso- och sjukvård. Bland annat lagstiftningsbehörigheten i fråga om smittsamma sjukdomar hos människor hör dock enligt 27 § 29 punkten i självstyrelselagen till riket. Förvaltningen sköts enligt huvudreglerna i 23 och 30 § i självstyrelselagen av den som har lagstiftningsbehörighet i ärendet. De uppgifter som enligt lagstiftningen om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos människor ankommer på en riksmyndighet eller på kommunerna, ska enligt specialbestämmelsen i 30 § 9 punkten emellertid i landskapet skötas av landskapsregeringen eller av någon annan myndighet som anges i landskapslag.

(4) Ansvaret för att ordna social- och hälsovården överförs inom rikets område till välfärdsområdena vid ingången av 2023. Det huvudsakliga innehållet i den proposition som nu bedöms är att även de uppgifter som enligt lagen om smittsamma sjukdomar hör till kommunerna överförs till välfärdsområdena. Social- och hälsovårdsreformen gäller inte landskapet Åland. I det utkast till betänkande som nu bedöms beskrivs den regeringsproposition om ändring av självstyrelselagen som bereds vid justitieministeriet och som enligt inkommen utredning baserar sig på tolkningen att välfärdsområdena inte kan betraktas som sådana riksmyndigheter som avses i 30 § 9 punkten i självstyrelselagen.

(5) I social- och hälsovårdsutskottets utkast till betänkande hänvisas det också till att Ålands landskapsregering i sitt utlåtande av den 8 november 2022 om utkastet till proposition inte stöder förslaget till ändring av självstyrelselagen, vilket kan leda till att ändringen av självstyrelselagen inte hinner behandlas i tid. På grund av de ändringar som nu föreslås i lagen om smittsamma sjukdomar och ordalydelsen i 30 § 9 punkten i självstyrelselagen blir förvaltningsbehörigheten i fråga om ärenden som gäller smittsamma sjukdomar hos människor i landskapet Åland således juridiskt oklar. Enligt social- och hälsovårdsutskottet syftar den föreslagna övergångsbestämmelsen till att skapa klarhet i rättsläget.

Utlåtande GrUU 72/2022 rd

(6) Lagen om smittsamma sjukdomar innehåller ett flertal bestämmelser som ger myndigheterna rätt att ingripa i enskildas grundläggande rättigheter och att införa begränsningar som bedömts vara nödvändiga för att syftet med lagen ska uppnås. Befogenheterna enligt lagen om smittsamma sjukdomar innebär bland annat inskränkning i skyddet för den personliga frihet och integritet enligt 7 § 1 mom. i grundlagen samt skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen, till den del dessa rättigheter anses garantera personens självbestämmanderätt (GrUU 11/2016 rd, s. 2). Karaktären hos befogenheterna enligt lagen om smittsamma sjukdomar är ägnad att framhäva kravet på tydlighet i bestämmelserna om behöriga myndigheter.

(7) Syftet med den övergångsbestämmelse som föreslås i social- och hälsovårdsutskottets utkast till betänkande är att bevara den nuvarande situationen i landskapet Åland när det gäller att fastställa vilka de behöriga myndigheterna är, tills bestämmelser om detta tas in i självstyrelselagen. I övergångsbestämmelsen hänvisas det till den lagstiftning som gällde vid ikraftträdandet av ändringen av lagen om smittsamma sjukdomar. Med detta avses till exempel bestämmelserna om kommunernas uppgifter i den gällande lagen om smittsamma sjukdomar, som hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Den nu föreslagna regleringen kan enligt grundlagsutskottets uppfattning behandlas i vanlig lagstiftningsordning. För att göra regleringen mer begriplig bör social- och hälsovårdsutskottet dock överväga om det vore motiverat att i övergångsbestämmelsen ta in ett omnämnande av riksmyndigheter och kommuner (t.ex.: ”De behöriga myndigheter som i landskapet Åland ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar hos människor bestäms enligt den lagstiftning om riksmyndigheter och kommuner som gällde vid ikraftträdandet av denna lag, tills något annat föreskrivs.”)

(8) Grundlagsutskottet betonar dock att det föreslagna regleringssättet inte är det bästa möjliga och att det med tanke på Ålands självstyrelse vore lämpligare att i stället för att införa den föreslagna lagstiftningen skriva in de behövliga ändringarna i självstyrelselagen (se även GrUU 18/2022 rd, stycke 9). Utskottet anser det mycket viktigt att självstyrelselagen ändras till denna del och betonar att det arrangemang som grundar sig på den nu föreslagna övergångsbestämmelsen bör vara kortvarigt.

(9) Grundlagsutskottet har tidigare i ett i någon mån liknande regleringssammanhang betonat att man i samband med ändringar bör se till att regleringen är heltäckande, så att myndigheternas befogenheter är tydliga och så att det inte uppstår luckor i regleringen (GrUU 18/2022 rd, stycke 9). Enligt utredning till utskottet kan det vid ändring av självstyrelselagen vara motiverat att granska inte bara 30 § utan också till exempel 32 § om överenskommelseförordningar. Genom överenskommelseförordning och med landskapsregeringens samtycke kan uppgifter som hör till riksförvaltningen för viss tid eller tills vidare överföras på en landskapsmyndighet. På motsvarande sätt kan uppgifter som hör till landskapsförvaltningen överföras på en riksmyndighet. Enligt utredning till utskottet är ett fyrtiotal överenskommelseförordningar i kraft.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Utlåtande GrUU 72/2022 rd

Helsingfors 30.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Maria Guzenina sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Sakari Puisto saf
medlem Ville Valkonen saml
medlem Tuula Väättäinen sd
ersättare Wille Rydman wr

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.